

טיפול שורש

מטרת הפעולה

החניכים יפגשו עם היחס המתאים לפי התורה לסוגי הפשע השונים.

מבנה הפעולה

א. הצגת פתיחה- העלאת המודעות לבעיה בענישה באמצעות מאסר

ב. חפש את המטמון - לימוד סוגי ענישה "יהודיים"

ג. תערוכה - סיכום הפעילות

מהלך הפעולה

הערה למדריך: פעולה זו דורשת הכנה ומחשבה מראש, אנו מביאים בפניכם שלד למשחק אך יש עניין להרחבה אישית ולהוספת רעיונות כיד הדמיון הטובה. ב"הצלחה!

א. הצגת פתיחה-העלאת המודעות לבעיה בענישה באמצעות מאסר

שלושה חניכים מציגים נאשמים בבית משפט (כדאי להכין שלטים עם השמות, ואפילו קצת תחפושת). המדריך מתחפש לשופט ולכתב עיתונות בו זמנית (2 שלטים או כובעים שונים וכו'. אם במקרה אתם שני מדריכים, אפשר לפצל את התפקידים).

• השופט מקריא בצורה דרמטית את גזר הדין של העבריינים הנ"ל:

"הנני מוכן ומזומן למסור את גזר הדין. אני עומד למסור את העונש של כל אחד מכם בנפרד.

✎ יוסף אזולאי אשר גנב כדי להשביע את רעבנו, יכלא בבית הסוהר בתל מונד לחצי שנת מאסר בלבד, בהתחשב בחרטתו של הנאשם, ובהבטחתו כי לא ישוב לעסוק עוד בגניבה.

✎ רפאל כהן אשר הרג את שכנו כאשר רכבו הדרדר לאחר בירידה תלולה, ישלח לכלא מונד לחמש שנות מאסר בלבד, בהתחשב ברקע הנקי שלו.

✎ חיים רוזן סמנכ"ל חברה מצליחה אשר שלשל לכיסו מליוני דולרים מכספי החברה, נידון לארבע שנות מאסר."

• הכתב:

הנאשמים תלו עיניים נבוכות בשופט. למרות שכל אחד נידון בגין מעשה שונה הם חוו את אותן רגשות כעת. נדמה היה להם כאילו מאן דהוא, לוחץ בכוח על רקותם, עד כי ראשם חשב להבקע. מה יהיה גורלנו בכלא זה? חלילה נראה היא אפילו המחשבה על כך.

"רחמים, חמלה! אל תשלחנו לכלא, נהיה אבודים לעולמים!" נתפרצה הקריאה הנואשת מפי אחד מהם.

השופט קם מכסאו, המשפט הסתיים.

- השופט מציג את הרהוריו לאחר כמה שנים (צועד הלוך ושוב בחדר, בפסיעות עצבניות כשהוא נושך את שפתו התחתונה).

"האם האשמה בי? האם אני המצאתי את חוקי המאסר? ואת מושגי בית הסוהר? האם יש דרך אחרת לעבריינים? והלא אין דרך אחרת... מה נורא הדבר והלא הנאשמים נראו באמת תמימים אלא שהם כשלו פעם אחת. אני עוד זוכר את זעקתו של אחד מהם מהדהדת באוזני. וכי היתה לפני עצה אחרת..."

- ממנים את החניכים כבלשים. מסבירים שיש להם הזדמנות חד פעמית לשנות את גזר הדין של העבריינים. עליהם למצוא ראיות משכנעות ודרך ענישה אלטרנטיבית אשר תשקם את העבריינים ותואיל לעתידם. הראיות פזורות בשטח ועל החניכים לסיים את משימתם תוך זמן קצוב, כי העבריינים נרקבים לאיטם בכלא.

יש לשמור על הראיות וליצור לוח קיר אטרקטיבי שאותו יצטרכו להציג בפני בית המשפט ועל בסיסו השופט יחליט אם לשנות גזר הדין.

ב. חפש את המטמון - לימוד סוגי ענישה "יהודיים"

כאמור, החניכים הם בלשים שביכולתם לשנות את גזר הדין של שלושה עבריינים שזה עתה נחרץ דינם.

- גנב שאין לו איך להחזיר את גניבתו.
- רוצח בשגגה.
- גנב שגנב מחמדנות.

כל קבוצה בולשת בעקבות עבריון אחד. בכל תחנה הם מגלים רמז שמרכיב בסופו של דבר מידע מקיף לגבי התייחסות התורה לאותו סוג עבריינות.

כל קבוצה מקבלת בריסטול וכלי כתיבה, ועליה ליצור תוך כדי משחק פלקט על ה"עבריון" שלה. בסיום הפעילות מקימים תערוכה, וכל קבוצה מציגה לבית המשפט את הסוגיה אותה למדו, ומסבירה את דרך הענישה האלטרנטיבית ויתרונותיה. במידה והפעולה מתבצעת בשבת- יפיקו החניכים קמפיין שתומך בדעה אותה קיבלו.

את הפתקים ששולחים את הקבוצה ממקום למקום אפשר לכתוב בכתב סתרים (א"ת ב"ש, שפת הב', גימטריא, כתב מראה, שפת הסימנים וכו') בכל תחנה יוחבא יחד עם הפתק המכוון מוצג המלמד על הנושא של הקבוצה. כאשר הפתק האחרון של כל קבוצה יוחבא בסניף ושם היא תכין את הבריסטול שלה.

ג. תערוכה- סיכום הפעילות

החניכים חוזרים לבית משפט עם הפלקטים שהכינו. השופט מזמן כל קבוצה בתורה להציג את דרכי הענישה של התורה, כפי שהם נפגשו איתם במהלך המשחק, ואת הטיעונים להצדקת שיחרורם של העבריינים מכלא תל מונד.

השופט (המציג), מקבל את המלצתם לפעול לפי הענישה היהודית ובטוח כי הן ה"עבריינים" והן החברה כולה, ירוויחו מכך ויהיו טובים יותר.

קבוצה א' - גנב

פתק א'

עבדים

בי צוע: ברי סחרוף

מילים ולחן: ברי סחרוף

על נהר אספירין ישבנו
במקומות המוכרים
לא שומעים לא רואים
כאילו אנחנו אוויר
עוד מעט יגמר הסרט
בקרב המציאות
התמונה מטושטשת
והצליל לא ברור
כי כולנו עבדים אפילו
שיש לנו כזה כאילו
פותחים פה גדול
ומחכים לעונג הבא
כולנו מכורים של מישהו
שמבקש עכשיו תרגישו
פותחים פה גדול
ומחכים למנה הבאה
חלונות ראוהו יפים פה
זה הכל למכירה
גם אנחנו תלויים
עם פתקי החלפה

אז מה נעשה עם הכעס
הזה
מה יהיה עם הקנאה
כולם רוצים להיות
חופשיים
אבל ממה אלוהים ממה
כולנו עבדים אפילו...

פתק ב'

שדדו את הסטודנטים ופצעו אותם

כתב אישום הוגש נגד צעיר בן 19 החשוד כי שדד סטודנטים בפאב בבאר שבע. "אני אוכל פעם ביומיים. אני רעב ללחם. רציתי למכור את מה שגנבתי כדי שיהיה לי כסף לאוכל", הסביר החשוד.

המקרה התרחש בסוף החודש שעבר, סמוך לשעה אחת עשרה בלילה. חבורת צעירים, ביניהם בן ה-19, הגיעה לפאב פאבלו, שנמצא בשכונת ד' בעיר, ומוכר כמקום מפגש לסטודנטים. החבורה ניגשה לשלושה סטודנטים שהיו באותה שעה בפאב, ותוך הפעלת כוח שדדו מהם את ארנקיהם. הסטודנטים פתחו במרדף אחר השודדים, בסמטה חשוכה קפצו עליהם השודדים, תקפו אותם ודקרו את אחד הסטודנטים מספר דקירות. שני סטודנטים נפצעו קל ופונו לקבלת טיפול רפואי.

"אני אוכל פעם ביומיים"

אחד החשודים, צעיר בן 19, הודה בחקירתו בביצוע השוד והדקירות ואף שיחזר בפני החוקרים את השוד שביצע. לדבריו, יצא לשדוד על מנת להשביע את רעבנו. "אני אוכל פעם ביומיים, אין לי כסף, אני רעב ללחם. גנבתי כדי שיהיה לי כסף לאוכל."

כנגד החשוד הוגש כתב אישום ובקשה למעצר עד תום ההליכים. מעצרו של שני החשודים האחרים הוארך לצורך המשך חקירה.

פתק ג'

"אדוני השופט,

כבר שנתיים ימים חלפו מאז חרצת עלי את משפטך לחצי שנת מאסר בכלא תל מונד. ארורים בני האדם אשר חוקיהם המתועבים חיסלוני לעד, כאדם תמים שגניבה אחת מאחוריו להשביע רעבונו נכנסתי לתל מונד וכפושע מועד היודע את כל מאבקי העולם התחתון יצאתי משם. הבטחתיך בשעתו כי לא אשוב עוד לגניבה, ועתה האמנם מסוגל אני לעמוד בכך? הלא מורים רבים היו לי מאז אשר טימאו את טהרת נפשי ואמללוני לעד. מה עוללת לי! מאז אני מדרדר במדרון הפשע לאין מעצור, והאחריות לחיי המתועבים על ראשך הוא לעד.

בכבוד רב

יוסף אזולאי"

פתק ד'

את קושית חז"ל שמן הראוי היה להתחיל את פרשת משפטים באנשים גומלי חסדים כמו "אם כסף תלוה" או בשומר חינוך שעושה טובות לבני אדם- ולא מאדם גנב שנמכר ע"י ב"ד בגניבתו- תירץ הג"ר שמחה זיסל זצ"ל מקלם ואמר: אכן, מכיון שבנים אנחנו לה' שנתן לנו את התורה, ואם לאב יש בן גנב בין בניו, הרי כל מחשבותיו וכל דאגותיו הן על הגנב ומחפש עצות איך להיטיב את דרכו. לכן, תיכף בהתחלת משפטים מחפש הקב"ה עצות לבנו הגנב.

והעצה שמוצאת התורה במכירתו היא, משום שהושבת הגנב בבית הסוהר אינה משפיעה לטובה על הגנב. להיפך בבית הסוהר הוא נפגש עם גנבים נוספים ולומד מהם ושוקע בתהום פשעיו. אח"כ כשיוצא מבית הסוהר ואין לו פרנסה לפרנס את עצמו ואשתו ובניו, חוזר הגלגל חלילה. וכן בזמן שהוא יושב בבית הסוהר, עלולה הפרנסה להעיק על אשתו ובניו ולהפכם, חלילה, לגנבים.

אבל כאשר בי"ד מוכרים אותו לאיש הגון, ילמד בודאי מהתנהגותם הטובה של בני הבית נימוס ודרך ארץ ומידות טובות. בנוסף לכך ידאגו לו בבית אדוניו שיהיה לו מזון ודי מחסור- וגם יכבדו ויחשיבו אותו, כמו שאמרו חז"ל "כי טוב לו עמך" שלא תהיה אתה אוכל פת חמה והוא אוכל פת קיבר וכו' ומובא בירושלמי שאם יש לבעל הבית רק כר אחד, צריך לתת לעבד, והאדון ישן בלי כר, ואז כשירגיש בגדלותו ובחשיבותו- ישפיע עליו הדבר להיטיב את דרכו, וימנע מכל חטא העלול לבזותו.

התורה הקדושה דואגת גם לזמן שמעבר לשש השנים, כדי שלא יחזור לסורו וציוותה עלינו: "הענק תעניק לו מצאנך וכו'" וזאת אחרי שבמשך זמן עבודתו זן האדון את אשתו ובניו, כדי שלא יהיו גנבים. עכ"ד הסבא מקלם.

(ילקוט לקח טוב על ספר שמות עמ"ד קמ"ד)

פתק ה'

חפשו את המקור שלפניכם- שמות פרק כ"ב פס' א'- ב'.

פתק ו'

א. "עבד עברי" (שמות כא,ב) האמור בתורה--זה הישראלי שמכרו אותו בית דין על כורחו, או המוכר עצמו לרצונו. כיצד: גנב, ואין לו לשלם את הקרן--בית דין מוכרין אותו כמו שביארנו בהלכות גניבה.

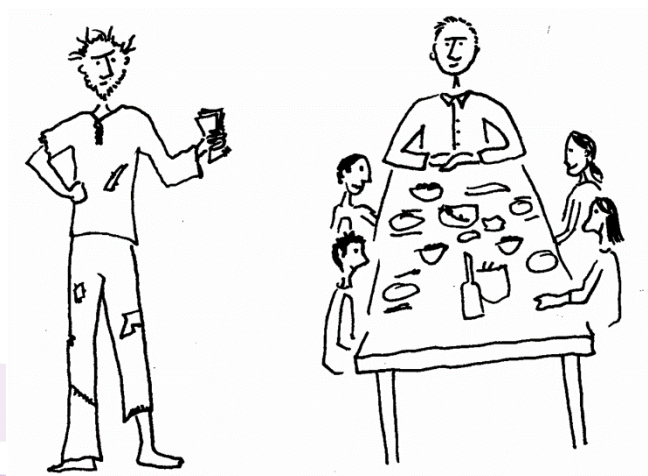
ח. כל עבד עברי, אסור לעבוד בו בפרך. ואיזו היא עבודת פרך--זו עבודה שאין לה קצו, או עבודה שאינו צריך לה, אלא תהיה מחשבתו להעבידו בלבד, שלא ייבטל.

ט. כל עבד עברי או אמה עבריייה--חייב האדון להשוותן אליו במאכל ובמשקה בכסות ובמדור, שנאמר "כי טוב לו עימך" ([דברים טו, טז](#)): שלא תהיה אתה אוכל פת נקייה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן, אתה דר בכרך והוא דר בכפר או אתה בכפר והוא בכרך--שנאמר "ויצא, מעימך" ([ויקרא כה, מא](#)). מכאן אמרו חכמים כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו.

(משנה תורה לרמב"ם ספר קניין הלכות עבדים)

פתק ז'

לפני ואחרי

מעשה בגנב

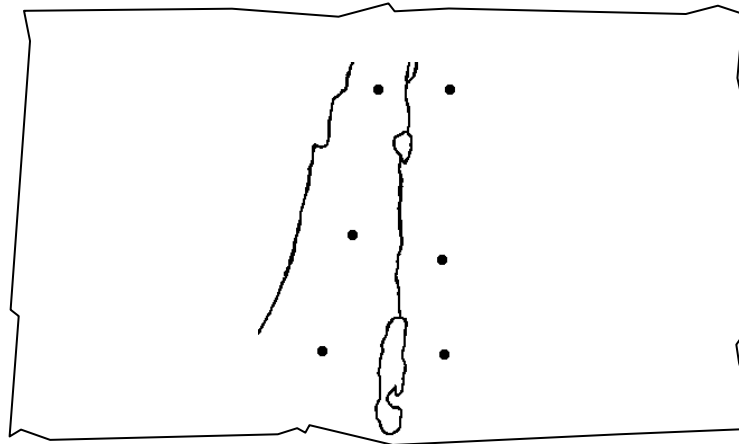
אחד הגנבים שהיו כלואים באגף האסירים הפלילים בירושלים, ריצה עונו ושוחרר לעת ערב. מאחר והתגורר הרחק מירושלים ולא הייתה לו פרוטה בכיסו, סר לר' אריה, אותו הכיר מביקוריו בכלא, כדי לקבל ממנו דמי כיס...

קיבלוהו ר' אריה וזוגתו כאורח נכבד והעניקו לו סכום מסוים. האורח הרגיש בטוב ובתום הארוחה אמר לו ר' אריה: "מודה אני לך על שביקרתנו, למה תטרח לנסוע בשעות אלו? השאר עמנו הלילה." הציעו לו מיטה והתברכו בו. באשמורת הבוקר, מתעורר ר' אריה משנתו לילך לתפילת "ותיקין", והנה מתברר לו שאותו "אורח" גנב את גביעי היין ופמוטי הכסף ונסתלק לו...

עורר ר' אריה את רעייתו, סח לה אותו מעשה ואמר: "אני מוחל לו לאותו גנב במחילה גמורה כדי שלא יענש בגיני". ואף הוסיף ואמר לרעייתו: "הבה נבטיח האחד לשני ונקבל בלבנו, שמקרה זה לא ישמש כ"תקדים" ולא ימנע בעדינו מלארץ גנבים בביתנו גם להבא..."

קבוצה ב' - רוצח בשגגה

פתק א'-

זהו את שמות ערי המקלט ליד נקודות הציון שלהם על המפה

פתק ב'

המושג של עיר מקלט בתורה איננו עניין של עונש לרוצח בשוגג, ייחוד עיר למאסר, מטרת ייחוד העיר היא ליצור מקום מנוחה לריכוז נפשי וחשבון נפש. לדעת כיצד הגיע הגולה, הרוצח בשגגה עד לרציחת הנפש בשגגה. "ושב ורפא לו".

"ונס אל אחת הערים האלה וחי" - וחי - חיים של אמת. המקלט הוא מקור חיים. ינוס מכל הטרדות יברח מכל המפריעים, יתחיל לחשב את דרכיו ואת מעשיו - וחי. ולכן נפסק "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר "וחי" - עשה לו מעשים שיהיו לו חיים - תנאים שיאפשרו לו לחיות."

לא רק רוצח בשגגה זקוק ליחוד עיר מקלט. האר"ז כתב "ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה" - ראשי תיבות אלול. "לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה". אחרי כל חטא ונפילה יש להתייחד במקלט, התייחדות המאפשרת מחשבה והרהורי חרטה, מקום לריכוז וחשבון נפש. מכיון שגילתה תורה את רעיון המקלט עלינו להרחיבו להתרכזות לתיקון ולעליה בכל השטחים ובכל הדרכים. אף יום השבת הוא מקלט קודש בזמן "אל יצא איש ממקומו".

בה במידה שמישהו חושב על עצמו ועל מעשיו, שוקל ובוחן את דרכיו ומפלס את דרכיו, יותר ויותר הוא נעשה לאדם, "ונס אל אחת מן הערים האלה וחי" - שב הוא לחיות את חייו האמיתיים

פתק ג'

כל ההורג בשגגה--גולה ממדינה שהרג בה לערי מקלט, ומצות עשה להגלותו: שנאמר "וישב בה, עד מות הכהן הגדול" ([במדבר לה, כה](#)). והוזהרו בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח בשגגה כדי לישב בעירו, שנאמר "ולא תקחו כופר, לנוס אל עיר מקלטו" ([במדבר לה, לב](#)).

(משנה תורה לרמב"ם ספר נזקים, הלכות רוצח ושמירת נפש)

פתק ד'

עיר מקלט

ביצוע: ברי סחרוף

מילים ולחן: אהוד בנאי

לפני שהטפטוף יהפך למבול

אני חייב למצוא שער לא נעול

כי שוב חזר אלי הבלוז

חייב לצאת, חייב לזוז

על הכביש המתפתל בין עכו לצפת

בטבריה על המזח, יורד עד לאילת

נפלט, נמלט, מבקש עיר מקלט

נפלט, נמלט, מבקש - עיר מקלט

באופק נוצצים האורות הרחוקים

לשם אני אגיע בכוחותי האחרונים

ואת חכי בפתח והדליקי את האור

בן אדם חוזר אלייך מן הכפור

קחי אותי אל המזבח, לפני שאשבר

ועד שהאמת תצא אני בכך אסתתר

כי את, כן את, תהיי לי - עיר מקלט

כן עד שהאמת תצא אני בכך אסתתר

עד שהסופה תחלוף והקרח ישבר

עד שמעיין זורם יפתח ויפכה

עד שהשופט יבוא ואותנו יזכה

את, כן את, תהיי לי - עיר מקלט

פתק ה'

חפשו את המקור שלפניכם - שמות פרק כ"א פס' י"ב-י"ג.

פתק ו'

"אדוני השופט,

כבר שנתיים ימים חלפו מאז חרצת עלי את משפטך לחמש שנות מאסר בכלא תל מונד. ארורים בני האדם אשר חוקיהם המתועבים חיסלוני לעד, כאדם תמים שהרג לא במתכוון את שכנו יקירו נכנסתי לתל מונד וכפושע מועד היודע את כל מאבקי העולם התחתון יצאתי משם. הייתי אזרח שומר חוק שאיבד את מקום עבודתו ומשפחתו התנכרה אליו ועתה האמנם מסוגל אני לחזור ולחיות כרגיל? מה עוללת לי! מאז אני מדרדר במדרון הפשע לאין מעצור, והאחריות לחיי המתועבים על ראשך הוא לעד.

בכבוד רב

רפאל כהן"

פתק ז'

האב נסע לאחור - ודרס למוות את בתו

בני המשפחה שהפעוטה נהרגה מפגיעת רכב. בהמשך החקירה הגיעו השוטרים למסקנה ראשונית שאביה של התינוקת הוא זה שעל פי החשד גרם למותה כשנסע לאחור ומשלא הבחין בה, דרס אותה.

האב הובא לחקירה במשטרה וזאת במטרה לבדוק אם אכן הרג האב את בתו בשוגג במהלך נסיעה לאחור

טרגדיה בדרום: למרפאת היישוב הגיעה הערב משפחה עם פעוטה בת 10 חודשים ללא רוח חיים. בני המשפחה סיפרו שמצאו את התינוקת מוטלת בחצר ביתם כשהיא ללא רוח חיים.

גרסתם של בני המשפחה עוררה את חשדה של השוטרים. הם החליטו לפתוח בחקירה שבמהלכה סיפרו לה

קבוצה ג' - גונב מתוך תאוה

פתק א'

אני לא גנב

ביצוע: ציפי שביט

מילים: יורם טהרלב

לחן: נורית הירש

אני איני גנב, את זה אני יודע,

אך לפעמים דבר מוזר קורה אצלי.

כן, לפעמים אני במשהו נוגע,

ולא זוכר אם זה שלי או לא שלי.

אולי זה לא אני,

אלא אדם שני,

אולי אני עצמי בעצם רובוטריק:

פתאום אני כזה,

פתאום אני אחר,

והאחר גונב ושם אצלי בתיק.

מצאתי בילקוט קלמר בצבע זיית

הרגשתי בליבי הרבה מאוד שמחה.

כשאמא ראתה את זה בתוך הבית,

היא שאלה: איך זה נכנס לתיק שלך?

אולי זה לא אני...

אל תסתכלו עלי ואל תראו באצבע,

כי זה יכול לקרות לכל אחד ודאי.

אני איני סוחר וגם לא מפלח,

פשוט ישנם דברים שנדבקים אלי.

פתק ב'

חשד : מעילה בכספי עיריית חיפה

בכירה באגף החינוך, התרבות והרווחה בעיריית חיפה חשודה שהעלימה מאות אלפי שקלים מקופת העיר.

מעשים לא חינוכיים? בעיריית חיפה חושדים שעובדת בכירה באגף החינוך, התרבות והרווחה מעלה בכספי העירייה ו"שלשה" לכיסה מאות אלפי שקלים מהקופה הציבורית. לאחרונה התקבלו בעירייה תלונות רבות נגד העובדת, שהעלו חשד לאי-סדרים כספיים. בעקבות מידע שנאסף הוצאה העובדת לחופשה, והעירייה הקימה צוות בדיקה פנימי שיבדוק את התלונות.

בעירייה אישרו את פרטי הפרשה וסיפרו שבדוק פנימי מונה לבדוק את הטענות. הבדיקה מתרכזת בעיקר סביב רישומי הכנסות ותשלומי תושבים לעירייה, שלפי החשד מאות אלפי שקלים מהם הועלמו מקופת הכנסות של העירייה.

פתק ג'

"אדוני השופט,

כבר שנתיים ימים חלפו מאז חרצת עלי את משפטך לארבע שנות מאסר בכלא תל מונד. ארורים בני האדם אשר חוקיהם המתועבים חיסלוני לעד, כאדם תמים שמעד פעם ראשונה נכנסתי לתל מונד וכפושע מועד היודע את כל מאבקי העולם התחתון יצאתי משם. הייתי אזרח שומר חוק שרצה להרויח קצת יותר כסף אך עכשיו לאחר חוויותי הקשות בכלא האמנם מסוגל אני לחזור ולחיות כפי שהייתי רגיל? מה עוללת לי! מאז אני מדרדר במדרון הפשע לאין מעצור, והאחריות לחיי המתועבים על ראשך הוא לעד.

בכבוד רב

חיים רוזן"

פתק ד'

חפשו את המקור שלפניכם והעתיקו אותו- שמות פרק כ"ב פס' ג'.

פתק ה'

גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב, חייב לשלם שניים לבעל הגניבה: אם גנב דינר, משלם שניים; גנב חמור או כסות או גמל, משלם שניים בדמיה. נמצא מפסיד כשיעור שביקש לחסר את חברו.

(משנה תורה לרמב"ם ספר נזקים הלכות גניבה)

פתק ו'

"בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה" (בראשית מד' יח')

אמר לו יהודה: בנימוסין שלנו כתיב: אם אין לו ונמכר בגנבתו, וזה יש לו לשלם. (מדרש)

מה טעם יש בדבר, לומר לשליט מצרי, שכך כתוב בנימוסין שלנו? וכי משועבד הוא לנימוסין אלה?!

ברם, למה באמת אמרה התורה למכור גנב בגנבתו, וכי מי זה ירצה להכניס לביו גנב, העלול לגנוב את כל אשר בביתו?

אלא אין זאת, כי מניחים אנו שמעשה גנבתו בא מתוך הכרח, לפי שהיה גווע ברעב "לא יבוז לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב" (משלי ו' ל'). ואילו, לכשניתן לו עבודה ומזון, ישוב להיות אדם ישר והגון. לכן הוא נמכר רק "ואם אין לו". שכן, אם יש לו כסף, הרי אין להניח שגנב מתוך הכרח, וגנב מובהק כזה, אי אפשר למכרו לעבד.

וכך אמר יהודה ליוסף: אם יש לו לאחינו הצעיר לשלם בעד גנבתו, הרי מסתבר שלא גנב מחמת הכרח, כי אם מחמת נטיה אופיינית מושחתת, ואם כן כיצד רוצה אתה לקחת אדם כזה לעבד? הלא עלול הוא לרוקן את ביתך? הנה, אפילו בניסמון שלנו נאמר רק "ואם אין לו ונמכר בגניבתו" אבל אם יש לו ממון, אין למכרו לעבד, פן יגנוב את כל אשר לו. וכיצד אתה רוצה להכניס לביתך גנב מובהק???

(אוהל יעקב)

העשרה

עבדות לשם מה? / הראשון לציון הרב מרדכי אליהו

הקונה עבד עברי

חז"ל דרשו "כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו" (קידושין כ). וזאת מכיוון ש"כי טוב לו עמך - עמך במאכל ועמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש"... ועד כדי כך שאמרו בירושלמי (הובא בתוס "כל הקונה" בגמ קידושין) פעמים אין לו לבעל הבית אלא כר אחד ומחויב לתתו לעבדו, והיינו שקונה אדון לעצמו. ואם כך, יש לשאול, למי משתלם לקנות עבד עברי? יתירה מזאת, כתב רש"י משם חז"ל "כי תקנה - מיד בית דין שמכרוהו בגנבו". מי מוכן לקנות עבד שהוא גנב ולהפקיד את ביתו, רכשו וקנינו בידו?

ועל הפסוק "ויצאה אשתו עמו" שואל רש"י "וכי מי הכניסה שתצא? אלא מגיד הכותב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו" (מבלי להכנס לשאלה אם מעשי ידי אשתו ובניו של העבד שייכים לעבד או לאדון). ושוב יש לשאול מיהו זה אשר יכניס עצמו לצרה זו ויקנה עבד עברי ויתחייב בפרנסתו ופרנסת אשתו וילדיו?

אלא, התורה הקדושה מדברת על עם-ישראל הקדושים והטהורים. אומרת התורה לאדם, אתה עשיר, חשוב, יש לך כושר לחנך ויש לך כסף? - עשה בזה צדקה. קח לך יהודי מחוסר פרנסה שהוא גנב, והלא סוף סוף יהודי הוא ונשמתו חוצבה מתחת כסא הכבוד. היהודי הזה נכשל כי רצה להביא טרף לבניו. אתה בעל משפחה מכובדת, בעל כסף, קח אותו, טפל בו. קחהו לביתך לבל יגיע למקום אשר אסירי המלך נמצאים שם ומהם ילמד כל מיני תועבות. הביאהו למשפחה מכובדת. הצילהו מרדת שחת, ואשתו ובניו לא יזרקו לרחוב, לא יזדקקו לתמיכת משרד רווחה, כי חלילה וחס גם הם יכולים להתדרדר, לבקש טרף לנפשם ואולי גם הם יסטו חלילה מדרך הטובה.

קח את המשפחה כולה ולמד אותם כיצד לנהל משפחה בישראל.

ומאידך, התורה גם חסה על ממונם ורכושם של עם-ישראל. מי שגונב יצטרך להשיב את הגזילה ולפעמים פי שנים. ואם אין לו - ונמכר בגניבתו. ידע הגנב שלא כדאי ולא משתלם לגנוב, ולבל יאמר הגנב, הרי כשאמכר לאדון, אהיה אדון לו. אמנם יזכה לתנאים טובים, אך שם עבד וכתם גנב ישאר עליו

וכך מחנכים בעם-ישראל את האנשים לבל יגנבו ומחזירים את הגנבים בתשובה שלימה.

לפרשת מטות - מסעי

(א' אב תשנ"ח)

במסגרת ההכנות להערכות מחדש של עם ישראל, עוסקת התורה בפרשתנו בכל מיני סוגיות ביחס לארץ ישראל. כגון: שרטוט מפות - "גבולות הארץ", בלשון התורה. (זו סוגיה רחבה מאד, שרבים עסקו בה ואין להם מקום במסגרת המצומצמת שלנו).

אחד הנושאים הוא: "עיר מקלט". על מקלט לנשים מוכות שמענו ושומעים. כאן מדובר על מקלט לאנשים (או נשים) מכים. במסגרת סידור וארגון הארץ, דואגת התורה להקצאת מספר ערים שישמשו כ"עיר מקלט". מדובר פה על סוג של ענישה. "עיר מקלט" מיועדת לקלוט בתוכה רוצחים בשגגה. העונש הוא בידוד חברתי וניתוק מסביבתו הרגילה של הרוצח. ולא רק עונש - זו גם הרתעה לאחרים.

במבט ראשון זה מזכיר את שיטת המאסר הנהוגה כיום, אבל זה משהו אחר. "עיר מקלט" אמנם שוללת את חירותו, אבל העבריין לא נידון לבידוד משפחתי. הוא חי בעיר המקלט יחד עם אשתו וילדיו. במסגרת המאסר המקובל כיום "נענשת" גם משפחתו של האסיר. התא המשפחתי הוא אחד מהיסודות החשובים של החברה, ובמקרה הזה ניזוקה המשפחה בצורה קשה. האשה הופכת למעין עגונה והילדים ללא אב. עיר מקלט פותרת את הבעיה ועוד הבדל עקרוני: לא רק שהעבריין מנותק ממשפחתו ומהחברה ההגונה, אלא הוא גם מתחבר לחברת העבריינים בבית הסוהר. לעומת זאת, עיר המקלט היו ערים ששייכות ללויים. הם היו העילית הרוחנית של החברה הישראלית. העבריין התגורר בשכנותם, וספג מן האווירה האצילה הזאת. בעיר המקלט יושב אפוא אותו עבריין רוצח בשגגה. חי עם משפחתו, עובד לפרנסתו, וזה הפתח לשיקומו וחזרתו אל חיי החברה הבריאים.

